

Mottagare

Närpes stad

Dokumenttyp

Byggnadsinventering

Datum

10.6.2026

ÖSTANÅKER OCH SKÄLGAN - DETALJPLAN

BYGGNAD SINVENTERING

Datum **13.10.2023, reviderat 28.11.2023 och 10.6.2026**
Utarbetat av **Tanja Tarkkanen**
Granskat av **Niina Uusi-Seppä**

INNEHÅLL

1.	INLEDNING	4
2.	SPECIFIKATION AV INVENTERINGSOMRÅDET	4
3.	OMRÅDETS HISTORIA	5
4.	TIDIGARE UTREDNINGAR OCH BESLUT	9
4.1	Kulturlandskap och landskapssevärdheter på landsbygden	9
4.2	Närpes kulturmiljöprogram 2013	10
4.3	Planläggningssituation	10
4.3.1	Landskapsplan	10
4.3.2	Strategisk generalplan	11
4.3.3	Detaljplan	12
5.	INVENTERING	13
5.1	Tillämpade metoder	13
5.2	Områdets uppbyggnad	13
5.3	Inventeringsobjekt	16
5.4	Lokala stildrag	20
5.5	Bystråket	21
5.5.1	Norra delen av Österåkersvägen–Stationsvägen.	22
5.5.2	Områdeshelheten i södra delen av Östanåkersvägen.	24
5.6	Värdering	25
5.7	Sammanfattning och slutsatser	26
6.	REKOMMENDATIONER	26
7.	KÄLLOR	27

Bilagor:

Bilaga 1: Objektkort

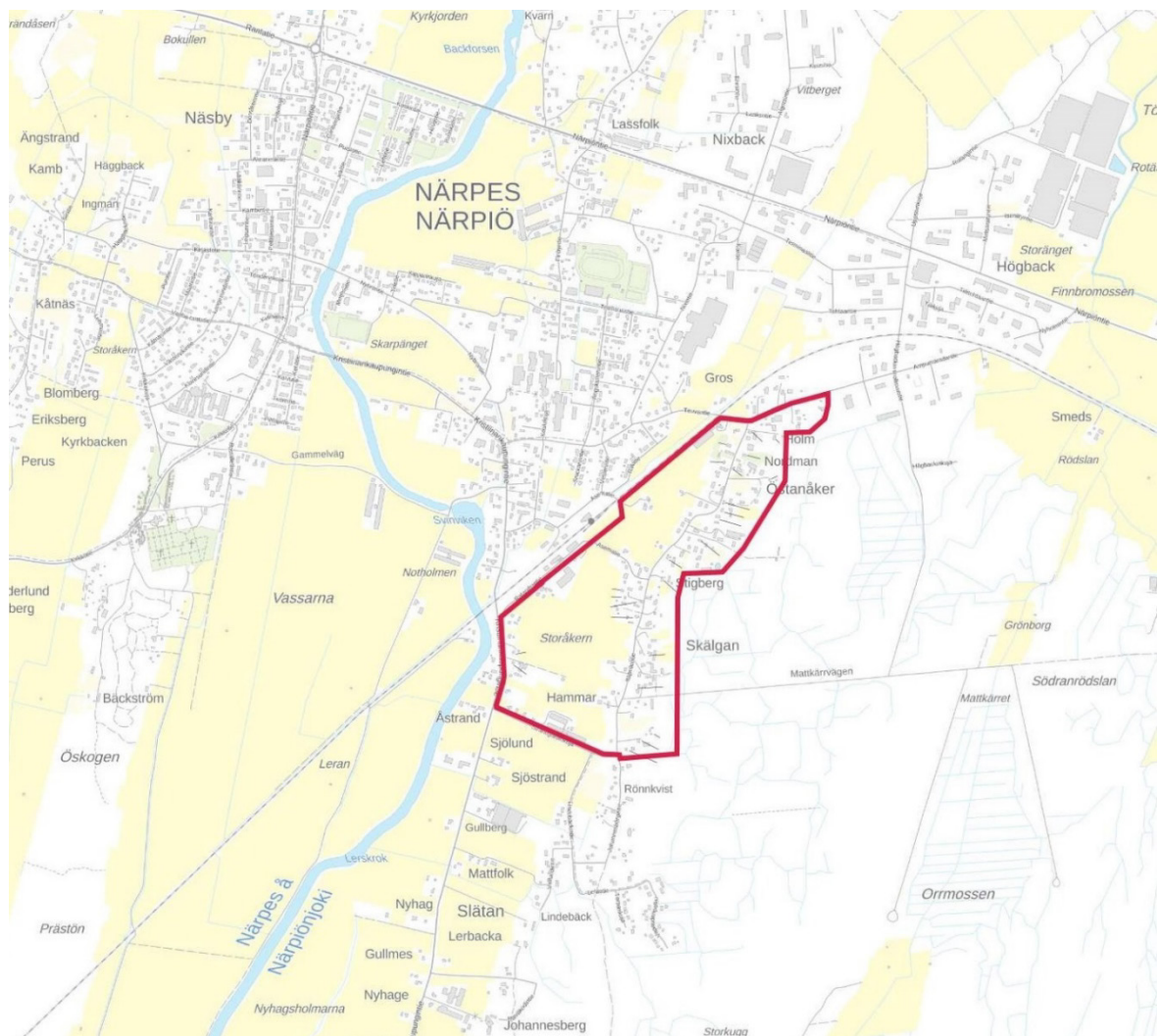
1. INLEDNING

Syftet med byggnadsinventeringen är att inför detaljplaneringen undersöka det byggnadsbestånd som uppförts i planeringsområdet före år 1960. Inventeringen omfattar en kort genomgång av områdets historia och en kartläggning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och gårdstun. Syftet med detaljplaneändringen är att uppdatera den nuvarande detaljplanen.

Målet är att styra planprocessen i enlighet med de riksomfattande målen för områdesanvändningen (ROM) så, att planeringen av markanvändningen främjar bevarandet av den nationella kulturmiljön och byggnadsarvet samt den omväxlande naturen. Inventeringen strävar efter att identifiera kulturmiljöns lokala karaktär och särdrag.

2. SPECIFIKATION AV INVENTERINGSOMRÅDET

Det område som ska inventeras ligger i Östanåker och Skälgan i Närpes stad. Området består av bybosättning och jordbruksområden. Inventeringsområdet gränsar i norr till Östermarksvägen, i öster till utkanterna av bybosättningen, i söder till Strandgårdståget. Kristinestadvägen avgränsar området i väster och invid järnvägen gränsar området till gränsar från västra delen av området och vid järnvägen gränsar området till Bangårdsvägen. Inventeringsområdets preliminära läge visas på figuren nedan.

Figur 1. Inventeringsområdets preliminära läge visas med rött (Bakgrundskarta, 2023 ©LMV).

Figur 2. Vyer från det inventerade området mot vägarna. Uppe till vänster Östermarksvägen fotograferad från öster, till höger Kristinestadsvägen från norr, nedan till vänster Strandgårdståget från öster och Bangårdsvägen från sydväst.

3. OMRÅDETS HISTORIA

Närpes storsocken bildades på den österbottniska kusten på 1300-talet av ett flertal områden i närsocknarna från Sideby ända till Östermark och Korsnäs. På 1600-talet var bosättningen i närheten av Närpes å den närmaste i förhållande till det inventerade området. Gamla strandvägen (numera Kristinestadsvägen vid det aktuella området) passerade redan tidigt genom Närpes. Sydbottenbanan, som går sydväster om det inventerade området från Seinäjoki till Kaskö, byggdes på 1910-talet.

Enligt en kartgranskning har bosättning funnits i det inventerade området under första hälften av 1900-talet främst längs Östanåkersvägen på övergångszoner mellan skog och åkrar. Under den senare hälften av 1900-talet har gårdsområden och andra byggnader, som växthus, uppförts även längs Kristinestadsvägen och Strandgårdståget. Bosättningen har ökat i måttlig takt och åkerområdena har i huvudsak bevarats öppna, även om skiftesstorleken på åkrarna har ökat.

Figur 3. Utdrag ur Claes Claessons sockenkarta från 1650. Bosättning i närheten av Närpes å och vägnätet. Det inventerade områdets ungefärliga läge visas med röd cirkel (www.vanhakartta.fi).

Figur 4. Utdrag och delförstoring (till höger) av Claes Claessons karta över Södra Österbotten 1680. Bosättning i närheten av Närpes å och vägnätet (www.vanhakartta.fi).

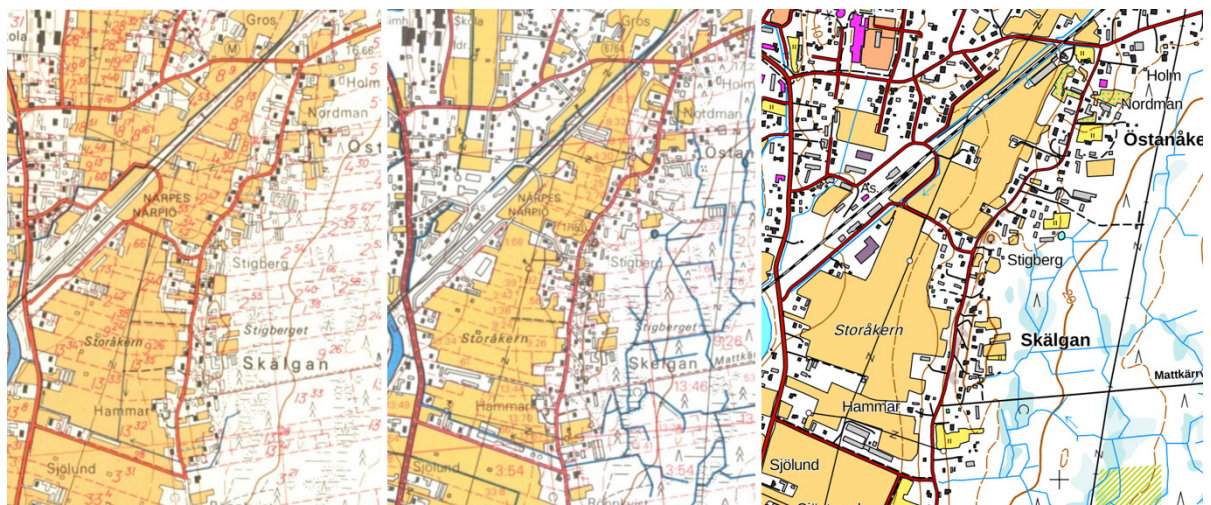
Figur 5. Utdrag ur kartan över Finlands storfurstendömes vägar i början av 1800-talet. Närpes låg vid en korsning av vägar och till Kristinestad gick en väg längs Gamla strandvägen. (Af Klercker, C. N. 1805, JYX)

Figur 6. Utdrag ur Närpes sockenkarta från 1944 (framtagen 1933–1938), inventeringsområdet och näromgivningen. Huvudvägarna finns redan och bosättningen ligger huvudsakligen vid Öståkersvägen (Riksarkivet, Doria).

Figur 7. Omgivningen kring inventeringsområdet på flygbilder från 1950 och 2021 (Historiska flygbilder ©LMV)

Figur 8. Inventeringsområdet med näromgivningar på grundkartor från 1971, 1987 och 2023. (Grundkartor ©LMV)

4. TIDIGARE UTREDNINGAR OCH BESLUT

4.1 Kulturlandskap och landskapssevärdheter på landsbygden

Inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden i Österbotten uppdaterades 2013. I inventeringsrapporten föreslogs att kulturlandskapet vid Närpes å ska klassificeras som ett nationellt värdefullt landskapsområde, men det ingår inte i förteckningen på nationellt värdefulla landskapsområden som Statsrådet fastställde år 2021.

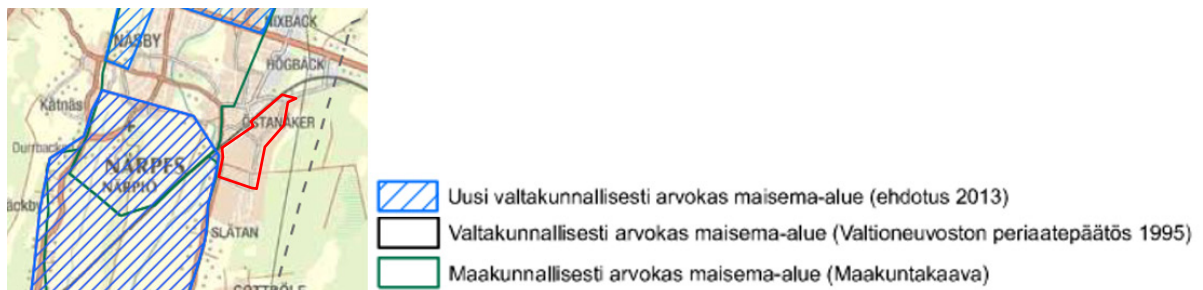
”Landskapsstrukturen i Närpes ådal är tydlig och den avgränsas på ett markant sätt av åsarna som höjer sig längs kanterna. De vidsträckta åkrarna breder ut sig längs Närpes å, som flyter i nordsydlig riktning. Landskapet är till strukturen en typisk storskalig ådal i Södra Österbottens kustregion.

Bosättningen i området har av tradition legat som ett tätt band i randområdena vid dalens ryggar eller längs vägen som löper genom landskapsområdet. Den nuvarande placeringen av byggnadsbeståndet i området kan ses som landskapsmässigt exemplariskt. Bosättning ligger till största delen längs vägen som löper i riktning med ådalen. I den östra delen är bosättningen placerad på kullarna och sluttningarna vid kanterna av ådalen.

Bedömningstext:

Närpes ådal representerar ådalarnas värdefulla kulturlandskap i Södra Österbottens kustregion, vars karaktär i takt med näringsgrenarnas utveckling har förändrats från ett traditionellt odlingslandskap till ett landskapsmässigt betydelsefullt produktionslandskap. På området förenas kulturlandskapets traditionella särdrag och den bebyggda kulturmiljöns värden på ett naturligt sätt med de nutida produktionsmiljöerna på landsbygden. Området avspeglar i sin landskapsstruktur och sina kulturdrag det storskaliga österbottniska kulturlandskapet som är typiskt för regionen.”

Källa: Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter, 2013. Förslag till nationellt värdefulla landskapsområden i Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten. NTM-centralen i Södra Österbotten

Figur 9. Utdrag ur inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden 2013. Den gröna gränsen visar gränsen för det på landskapsnivå värdefulla området i den tidigare landskapsplanen (2030). Inventeringsområdets ungefärliga avgränsning visas med rött på kartan.

Figur 10. Vy från Närpes kyrka i väster mot det nationellt värdefulla landskapsområdet vid Närpes. Inventeringsområdet ligger vid åkrarna och ån i bakgrunden.

4.2 Närpes kulturmiljöprogram 2013

I Närpes utarbetades ett kulturmiljöprogram 2013. Utredningen är en heltäckande beskrivning av kulturmiljöns utveckling från förhistorisk tid till nutid. Områdets särdrag har också beskrivits efter tema och by. Bosättningen längs Östanåkersvägen behandlas i stycket om Finnby (s. 160):

”Gårdsmiljöer längs Östanåkersvägen går i nord-sydlig riktning och viker av från Östermarks- vägen och dess södra delar fortsätter som Johannesbergsvägen. Den smala, krokiga vägen går längs utkanten av en vidsträckt ås. Åkrarna ligger huvudsakligen på västra sidan av vägen, även vid norra delen av vägen finns vidsträckta åkerområden på östra sidan av vägen, på övriga ställen endast små åkerfläckar. Byggnadsbeståndet längs vägen är kompakt, i allmänhet nära vägen, stämningen över landskapet är på många ställen intim. Byggnadsbeståndet längs Östanåkersvägen har i många fall bibehållit sin traditionella karaktär. De gamla bostadsbyggnaderna är ofta smalstammiga timmerbyggnader med för området typiska farstukvistar med tvärtakåsar och takfall. Fönstren är ofta av T-modell. Ställvis har fasadändringar gjorts, ibland också betydande sådana. Även huvudbyggnader som representerar återuppbyggnadsperioden är allmänna, också de ofta med fasadändringar. De senaste nybyggen har i allmänhet uppförts högre upp på åsen. Från vägens mellersta och södra delar öppnar sig utsikter över åkrarna i Närpes ådal.”

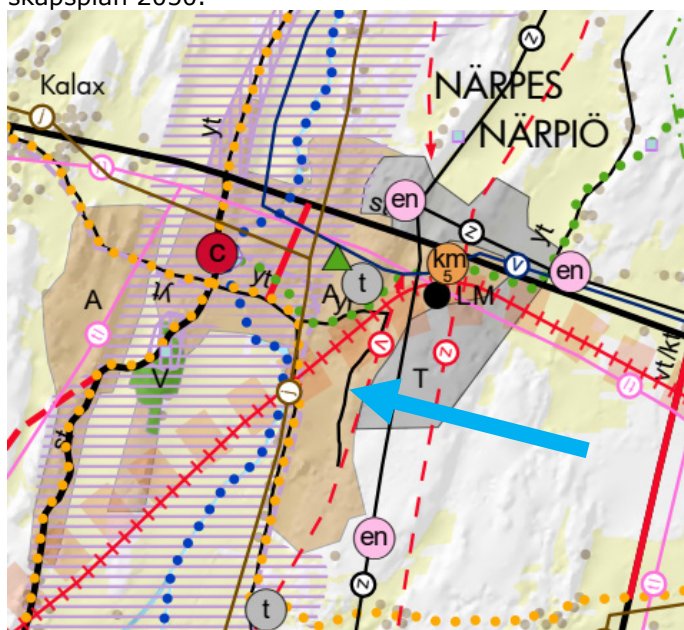
Källa: Från Kustby till Ådal, Kulturmiljöprogram för Närpes, R. Jaakkola, 2013

4.3 Planläggningsituation

4.3.1 Landskapsplan

I den gällande landskapsplanen för Österbotten 2040 har inga objekt eller områdesavgränsningar av betydelse för kulturmiljön anvisats för inventeringsområdet. Södra delen av Strandvägen, som har betecknats som en kulturhistoriskt värdefull vägsträckning, går på västra sidan om inventeringsområdet längs sträckningen för Kristinestadsvägen, och väster om vägen ligger södra delen av kulturlandskapet vid Närpes å, som är en södra delen av strandvägen, som är känd som en kulturhistoriskt betydelsefull väglinje, löper väster om inventeringsområdet i enlighet med Kristinestadsvägens linje, och den södra delen av Närpes älvs kulturlandskap ligger väster om vägen, som är en på landskapsnivå värdefull kulturmiljö.

Utkastet till Österbottens landskapsplan 2050 var offentligt framlagt 27.4–31.5.2023. Inga ändringar av den gällande landskapsplanen har anvisats för inventeringsområdet i utkastet till landskapsplan 2050.

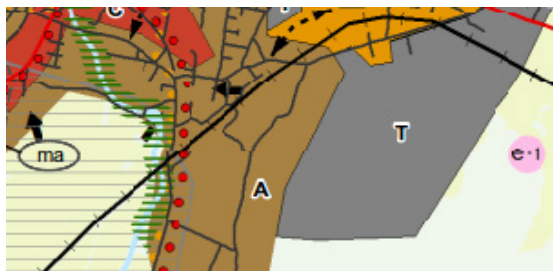
Figur 11. Utdrag ur landskapsplanen. (Österbottens Förbund) Östanåkersvägen (förbindelseväg) visas med blå pil.

Tabell 4-1. Beteckningar i Österbottens landskapsplan 2040 i närheten av inventeringsområdet (Österbottens förbund).

Beteckning	Planeringsbestämmelse
Strandvägen (södra delen) -- Kulturhistoriskt betydande vägsträckning	Vid planering av markanvändning och åtgärder bör vägsträckningens landskapsmässiga och kulturhistoriska värden beaktas. Möjligheterna att använda den historiska rutten för att främja turism och rekreation bör uppmärksammas.
Kulturlandskapet vid Närpes å, södra delen ≡≡≡ Kulturmiljö som är värdefull på landskapsnivå Kulturlandskap (Km)	Om en områdesreserveringsbeteckning anvisas för ett område anger den beteckningen den primära markanvändningsformen i området. Vid användning av området måste det säkerställas att kulturmiljön och naturarvet bevarar sina värden. I den mer detaljerade planeringen samt vid byggande ska den byggda kulturmiljön som helhet, dess särdrag och tidsmässiga skiktning beaktas så att de värden som hänförs till den tryggas och området kan utvecklas. Målsättningen bör vara att åkrarna i området hålls öppna och används inom jordbruket samt att skogarna sköts. Med undantag av jord- och skogsbrukets behov bör byggplatser inte planeras på enhetliga åkerområden.
Närpes, landskapsgräns •• Riktgivande cykelled	Mer detaljerad planering och utmärkning av cykelleden bör ske i samarbete med markägare och myndigheter. Vid planering av leden ska man sträva efter att använda befintliga vägar och gång- och cykeltrafikleder. Vid planering av cykelleden ska man sträva efter att använda befintliga vägar samt gång- och cykeltrafikleder. Vid planering och åtgärder ska uppmärksamhet fästas vid cykelledens betydelse i grönområdesstrukturen och om möjligt ska rekreationsområden, rekreations- och turistmål och naturskyddsområden förenas till samverkande nätverk på landskapsnivå. Vid planering och åtgärder bör kulturmiljö-, landskaps- och naturvärden beaktas.

4.3.2 Strategisk generalplan

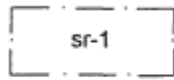
I den strategiska generalplanen har ett bostadsområde (A) anvisats i inventeringsområdet och i anslutning till Kristinestadvägarna har en riktgivande beteckning för ett cykelstråk anvisats.

Figur 12. Utdrag ur den strategiska generalplanen 2017 (Närpes stad).

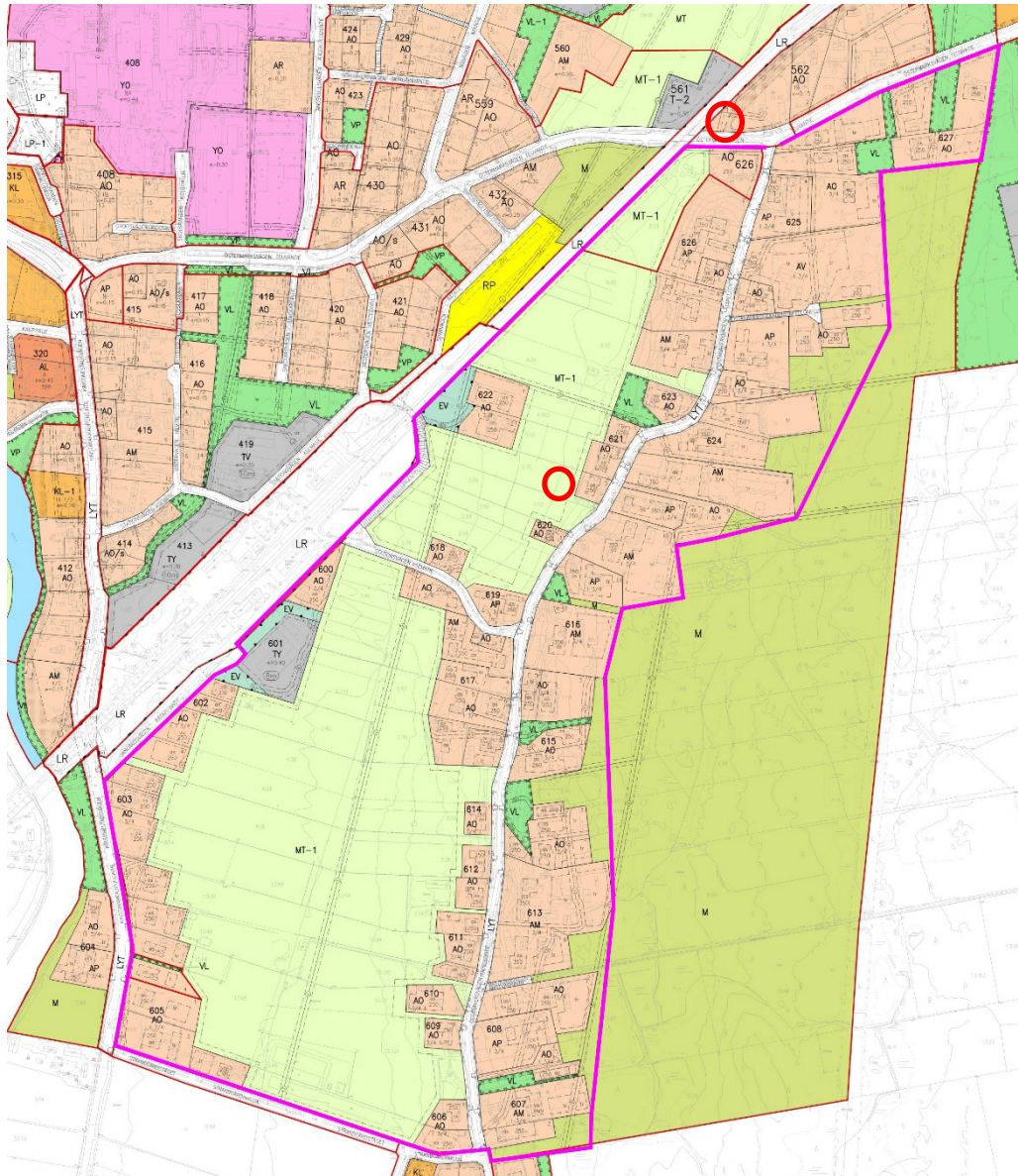
4.3.3 Detaljplan

I de gällande detaljplanerna har området främst anvisats för småhusdominerat boende (AO, AP), jordbruksföretagens ekonomibyggnader samt jordbruksområden (M, MT-1). Inventeringsområdet omfattar två byggnader som försetts med skyddsbeteckning (sr-1).

Byggnad som bör skyddas. Byggnaden får underhållas och renoveras på sådant sätt, att den ursprungliga stilen inte ändras.

Suojeltava rakennus. Rakennukselle voidaan tehdä kunnossapito- ja korjaustoimenpiteitä siten ettei alkuperäistä tyyliä muteta.

Figur 13. Utdrag ur sammanställningen av detaljplaner i det inventerade området. Den preliminära avgränsningen av det område som ska planläggas visas med rosa linje (Närpes stad). De byggnader som ska skyddas är markerade med en röd cirkel.

5. INVENTERING

5.1 Tillämpade metoder

Byggnadsinventeringen har utarbetats av Tanja Tarkkanen (Ramboll Finland). Som bakgrundsarbete studerades utgångsdata och kartmaterial över området i syfte att göra en inventering av de gårdsområden som byggts före 1960. Kommunens arkiv tillställde uppgifter om när byggnaderna uppförts och ändrats samt tidigare inventeringsmaterial. Fältbesök företogs under två dagar i maj 2023. På grundval av byggnadstiden utsågs 44 gårdsområden för inventeringen. Objekten fotograferades och iakttagelser dokumenterades.

Inventeringskort sammanställdes för varje gårdsområde. I samband med inventeringen försökte man definiera områden av betydelse för kulturmiljön. I den nuvarande detaljplanen har två objekt anvisats med skyddsbezeichnung sr-1. De lades till bland objektsuppgifterna på kartan över inventerade objekt. Byggbeståndets kulturhistoriska värden har preliminärt bedömts av byggnadsarkitekt Tanja Tarkkanen och Niina Uusi-Seppä, som är expert på byggd kulturmiljö. Niina Uusi-Seppä granskade arbetet.

Exempel på detaljplanebestämmelser

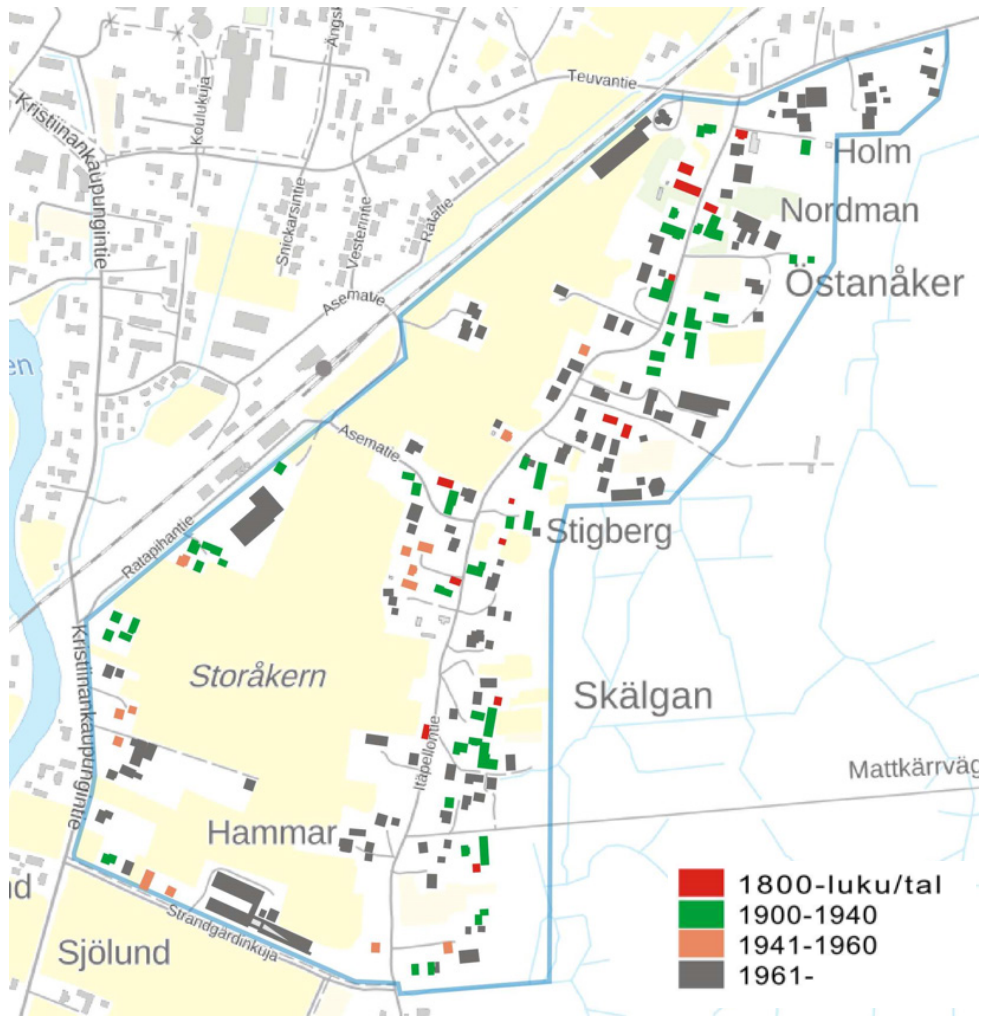
sr-1	Byggnad som ska skyddas. Vid reparationer ska byggnadens kulturhistoriska värden bevaras. Det regionala ansvarsmuseet ska kontaktas vid planering av reparationer.
sr-2	Byggnad som ska skyddas. Vid reparationer ska byggnadens kulturhistoriska värden bevaras eller återställas. Det regionala ansvarsmuseet ska kontaktas vid planering av reparationer.
s	Byggnad eller konstruktion som ska bevaras.
/sk	Del av område som ska skyddas. För bybildens värdefulla område vars kulturhistoriska och landskapsmässiga värden ska beaktas.

5.2 Områdets uppbyggnad

De äldsta delarna av byggnadsbeståndet längs Östanåkersvägen härrör från 1800-talet och början av 1900-talet. I hela området längs Östanåkersvägen har byggnadsbeståndet kompletterats med nyare byggnader. Det äldsta byggnadsbeståndet i västra delen, längs Kristinestadsvägen och Bangårdsvägen, härrör från 1910–1930-talen och bosättningen längs vägarna har kompletterats senare på 1950- och 1960-talen.

Utöver bostadshus har också andra byggnader i gårdsområdena, som bodar och ladugårdar, lador och en väderkvarn bevarats. Byggandet följer respektive periods byggnadssätt, såsom fyrkantiga byggnader med åstak från återuppbyggnadstiden, lägre byggnader från början av 1960-som företräder ett enkelt formspråk och byggnader och utvidgningar från 1960–1970-talen med flackt åstak eller platt tak.

Nya byggnader och gårdsområden har byggts både som tillbyggnader och på helt nya byggplatser. Byggnader har uppförts i en jämn takt under tidigare årtionden. Det nyare byggandet bildar inga tidsmässigt eller områdesvist sammanhängande områden utan har förlagts till närheten av det äldre bostadsbeståndet, i allmänhet glest. Skalan på nyare jordbruksbyggnader har ökat, vilket är typiskt för regionen. Nyare jordbruksbyggnader, såsom torkar och hallar, ligger ofta i närheten av gårdsområdena, men sällan direkt invid bostadsbyggnaden. Det finns en del växthus i närheten av bostadshusens gårdsområden och i större skala också längs Östermarksvägen och Strandgårdståget.

Figur 14. Den äldsta delen av bybosättningen är från 1800-talet och början av 1900-talet. Byggnaderna från återuppbyggnadsperioden bildar inga enhetliga områden. Inventeringsområdets gräns visas i en blå linje. (Bakgrundskarta, 2023 ©LMV).

Figur 15. Det finns också rikligt med nyare byggnader från olika årtionden. Överst bostadshus som företräder 1960-talets enkla formspråk. Längre ner nyare bostadshus.

Figur 16. I anslutning till gårdsområdena finns byggnader för affärsverksamhet och jordbruk, som växthus, torkar och hallar. Överst vyn mot Stationsvägen. Vid vägen står en gårdsbyggnad, en tork, en hall och en gammal ekonomibygnad inom jordbruket. På bilderna lägre ner står byggnaderna i större skala i utkanten av skogen och bostadshusen närmare vägen på gårdsområdena på norra sidan av Östanåkersvägen.

Figur 17. Närpes är centrum för växthusodlingen i Finland. I södra och norra delen av inventeringsområdet finns det stora växthus i utkanten av åkrarna.

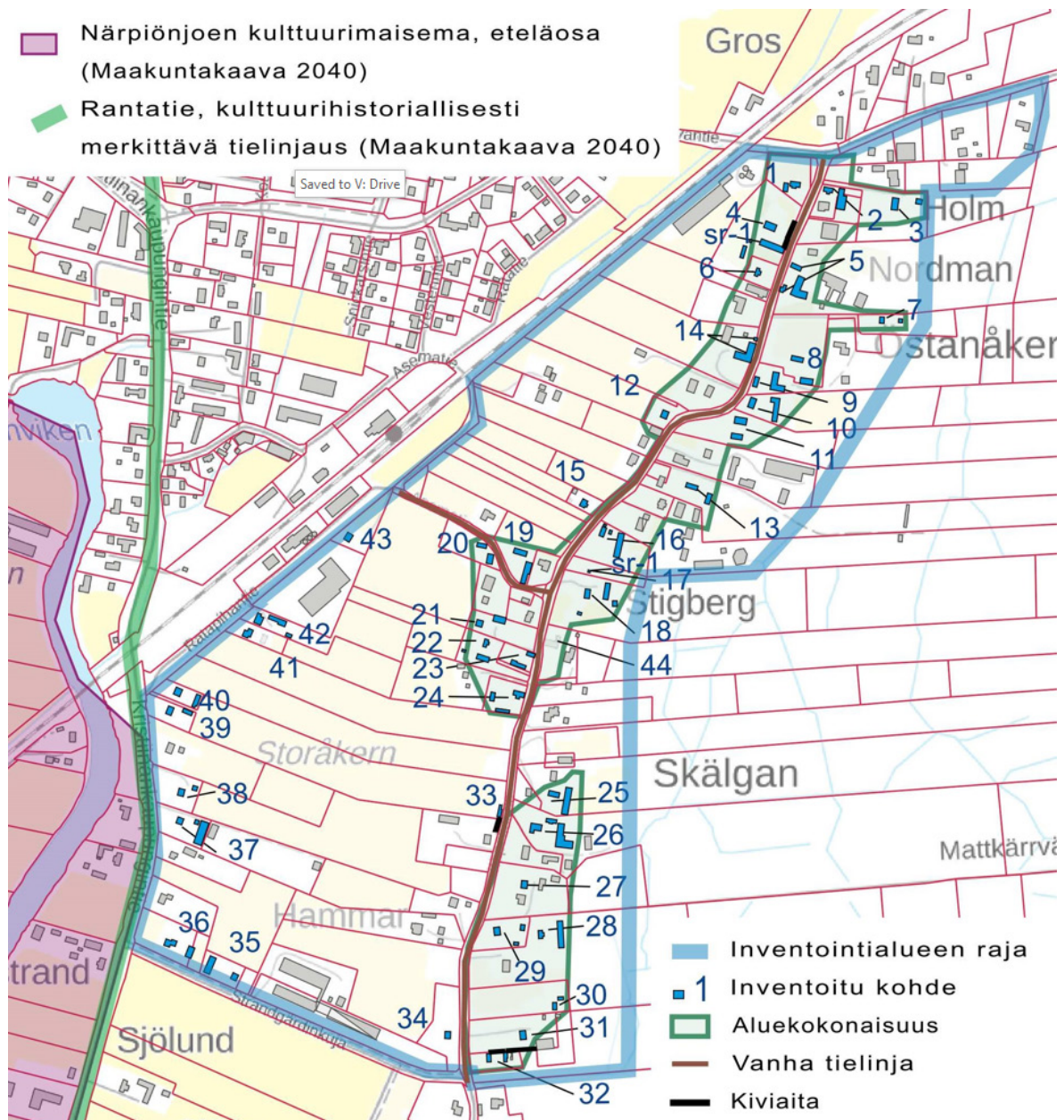

Figur 18. Längs Bangårdsvägen finns det utöver bostadshus även företagslokaler. Byggnaderna på vägens högra sida omfattas av inventeringsområdet.

5.3 Inventeringsobjekt

I området inventerades 44 gårdsområden. På områdets västra sida ligger Strandvägens kulturhistoriskt viktiga vägsträckning och kulturlandskapsområdet vid Närpes å.

Under årens lopp har ändringar gjorts på de flesta byggnaderna. Man har bytt ut byggnadsdelar, som fönster och ytterdörrar, på en del har man bytt ut takmaterialet, fasadbeklädnaden och en del byggnader har också utvidgats eller ändrats på annat sätt. I huvudsak kan byggnaderna alltså identifieras utifrån gestalt, form och detaljer som företrädare för sin tidsålder och området som helhet kan identifieras som ett byområde i allmogestil som är typiskt för Kust-Österbotten. I västra delen är bosättningen främst byggnader med stildrag från återuppbyggnadstiden. Både området och dess byggnader är dock i huvudsak skiktade i fråga om byggnadstiden och stildragen.

Figur 19. Karta över de inventerade objekten. Gårdsområdena har nummerats 1–44. Siffran hänvisar till numret på inventeringskortet. Gamla byvägar och områdeshelheter har visats på kartan. (Bakgrundskarta, gränser, 2023 ©LMV)

Tabell 5-1. Basuppgifter om de inventerade byggnaderna. Siffran hänvisar till numret på inventeringskortet.

Objekt Nr	Adress	Byggnadsår	Användningsändamål	Foto
1	Östanåkersvägen 6 Itäpellontie 6	1942	bostadshus	
2	Östanåkersvägen 7 Itäpellontie 7	1800-talet	bostadshus	
3	Östanåkersvägen 3 Itäpellontie 3	1927	bostadshus	
4	Östanåkersvägen 14 Itäpellontie 14	1890	stenladugård	
		1850-talet	bostadshus	
5	Itäpellontie 17-19 Östanåkersvägen 17-19	1852	bostadshus	
		1933	bostadshus	
6	Östanåkersvägen 18 Itäpellontie 18	1900	bostadshus	
7	Östanåkersvägen 29 Itäpellontie 29	1940	bostadshus	
8	Östanåkersvägen 31 Itäpellontie 31	1939	bostadshus	
9	Östanåkersvägen 35 Itäpellontie 35	1926	bostadshus	
10	Östanåkersvägen 37 Itäpellontie 37	1928	bostadshus	
11	Östanåkersvägen 39 Itäpellontie 39	1901	bostadshus	
12	Östanåkersvägen 48 Itäpellontie 48	1950	bostadshus	

13	Östanåkersvägen 55 Itäpellontie 55	1800-talet	bostadshus	
14	Östanåkersvägen 30 Itäpellontie 30	1800 – början av 1900-talet	gårdsbyggnad, bod	
15	Östanåkersvägen 66 Itäpellontie 66	1960	bostadshus	
16	Östanåkersvägen 67 Itäpellontie 67	1928	bostadshus	
17	Itäpellontie n. 70 Östanåkersvägen ca 70		väderkvarn	
18	Östanåkersvägen 77 Itäpellontie 77	1932	bostadshus	
19	Stationsvägen 95 b Asematie 95 b	1800-talet	bostadshus	
20	Stationsvägen 88 Asematie 88	1920	bostadshus	
21	Östanåkersvägen 88 Itäpellontie 88	1942	bostadshus	
22	Östanåkersvägen 90 Itäpellontie 90	1946	bostadshus	
23	Östanåkersvägen 92 Itäpellontie 92	1862	bostadshus	
24	Östanåkersvägen 96 Itäpellontie 96	1800-talet	bostadshus	
25	Östanåkersvägen 105 Itäpellontie 105	1920	bostadshus	
26	Östanåkersvägen 113 Itäpellontie 113	1880–1890	(bostadshus), lager	
		1920	bostadshus	
27	Östanåkersvägen 127 Itäpellontie 127	Kring 1930-talet	bostadshus	

28	Östanåkersvägen 135 Itäpellontie 135	1921	bostadshus	
29	Östanåkersvägen 131 Itäpellontie 131	2009	bostadshus	
30	Östanåkersvägen 14 Itäpellontie 14	omkring de- cennieskif- tet 1800- 1900	bostadshus	
31	Östanåkersvägen 147 Itäpellontie 147	1948	bostadshus	
32	Östanåkersvägen 151 Itäpellontie 151	1925	bostadshus	
33	Östanåkersvägen ca 112 Itäpellontie n. 112	kring slutet av 1800-ta- let	bostadshus	
34	Östanåkersvägen 146 Itäpellontie 146	1958	bostadshus	
35	Strandgårdståget 13 Strandgårdinkuja 13	1953	bostadshus	
36	Strandgårdståget 7 Strandgårdinkuja 7	1936	bostadshus	
37	Kristinestadsvägen 187 Kristiinankaup.tie 187	1952	bostadshus	
38	Kristinestadsvägen 181 Kristiinankaup.tie 181	1960	bostadshus	
39	Bangårdsvägen 2 Ratapihantie 2	1913	bostadshus	
40	Bangårdsvägen 4 Ratapihantie 4	1938	bostadshus	
41	Bangårdsvägen 10 Ratapihantie 10	1947	bostadshus	
42	Bangårdsvägen 12 Ratapihantie 12	1931	bostadshus	

43	Stationsvägen 70 Asematie 70	ca 1930	bostadshus	
44	Östanåkersvägen 91 Itäpellontie 91	omkring de- cennieskif- tet 1800- 1900	gårdsbyggnader	

5.4 Lokala stildrag

På landsbygden i Österbotten byggde man i början av 1900-talet bostadshus i timmer enligt traditionellt byggsätt, med smal kropp och åstak. Fönsterindelningen är ofta symmetrisk och fönstertypen är rutfönster och T-fönster. På bostadshusen kan man identifiera lokalt typiska dekorationer på farstukvistarna och fönsterfodren. Portstolpar i sten som leder till gårdsplanerna är små men betydande landskapselement i bybilden.

Figur 20. I många byggnader från början av 1900-talet har en farstukvist med en fronton i höjd med kvisten ovanför ingången.

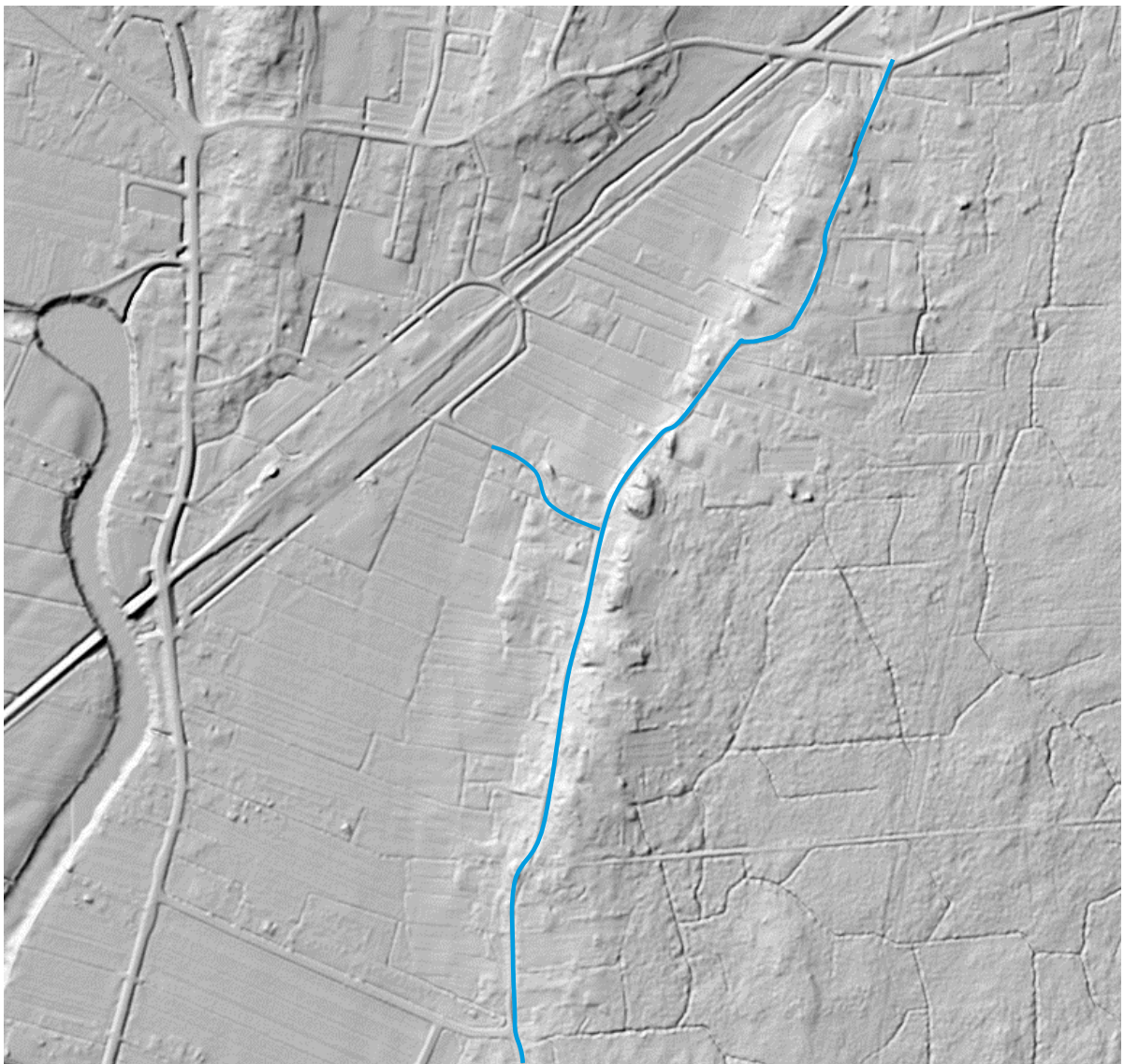
Figur 21. Många byggnader från början av 1900-talet har foderbräden i samma stil, där överstycket pryds av stavar, fyrkanter och romber och framhävs med konsoler.

Figur 22. Infarten till flera gårdspaner längs Östanåkersvägen går genom portstolpar i sten.

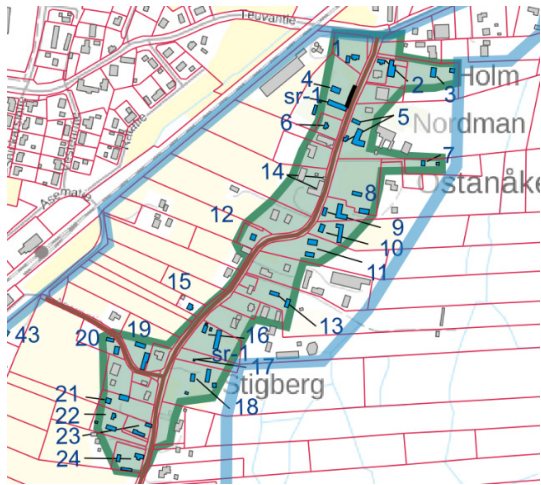
5.5 Bystråket

Östanåkersvägen går i utkanten av en skog som ligger högre upp på östra sidan av en åkerdal. Östanåkersvägen och Stationsvägen är bystråk till sin karaktär och längs dem har bybosättningen vuxit fram. Längs Östanåkersvägen ligger två områdeshelheter som är värdefulla med hänsyn till bybilden.

Figur 23. Östanåkersvägen går i en sluttning mellan skog och åker och är ett bystråk med bosättning på vardera sidan. Bosättning finns även längs östra delarna av Stationsvägen, som leder ner från sluttningen mot åkerdalen. De vägvagnsnitt som utgör bystråk visas med blått (terrängskuggning, ©LMV).

5.5.1 Norra delen av Österåkersvägen–Stationsvägen.

Figur 24. Helheten av bybosättning längs norra delen av Östanåkersvägen–Stationsvägen är belägen i den norra delen av det inventerade området (visas med grönt). (Bakgrundskarta, gränser 2023 ©LMV).

I den norra delen av inventeringsområdet, längs Östanåkersvägen–Stationsvägen, har det vuxit fram en helhet av landskaplig historisk bybosättning som representerar byggnadsarvet. I den norra delen av Östanåkersvägen löper byvägen genom ett svagt kuperat byområde och längs vägen finns det ställvis tätt med byggnader och gårdsplaner. Emellanåt öppnar sig vyer mot små åkerområden och byggnadsgrupper. Bakom fälten syns bostadshus och andra för landsbygden typiska byggnader. Allmogebyggnandet vid decennieskiftet 1800–1900 har skapat underlag för bosättningen längs norra delen av vägen. Förutom bostadshus har gårdsbyggnader och ekonomibyggnader från samma period bevarats i området. Byggnadsbeståndet har kompletterats måttfullt med nyare byggnader och det är vanligt att byggnader från olika tidsperioder uppträder parallellt.

Figur 25. Vyer i norra delen av Östanåkersvägen. Uppe från norr och nere från söder. Gårdsmarker och byggnader som går om lott längs vägen skapar omväxlande vyer och ett trivsamt bystråk.

När Österåkersvägen går utför lägre ner på sluttningen öppnar sig vyer mellan byggnaderna mot åkrarna och skogskanten i fjärran. På vägens västra sida har det byggts gles bosättning. På krönet av den övre sluttningen på östra sidan är bosättningen av varierande ålder. Det är främst bostadshusen som framträder i landskapet. Gårds- och ekonomibyggnaderna är belägna närmare skogskanten.

Figur 26. Vyer från Östanåkersvägen när man anländer norrifrån. Vägen går utför från krönet och kantas av gles bosättning.

Figur 27. Vyer från Östanåkersvägen när man anländer norrifrån. Vägen kröker sig, vyerna växlar. Bosättning av varierande ålder längs vägen.

Efter två gårdsområden i allmogestil svänger Stationsvägen mot stationen. Längs Östanåkersvägen står det tätt med bostadshus och gårdsbyggnader från samma tidsperiod. Området kompletteras längre söderut av ekonomibyggnader och gårdsområden från första hälften av 1900-talet.

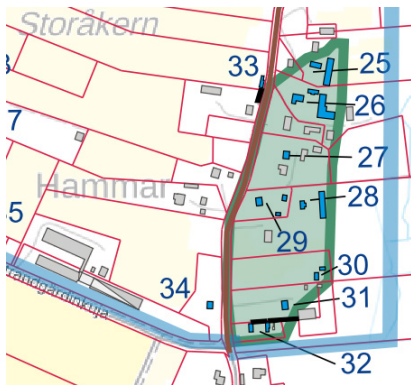

Figur 28. Vy från Stationsvägen mot väster. Vägen svänger ner mellan gårdarna mot åkrarna och vidare till stationen.

Figur 29. Vy från Östanåkersvägen mot nordost. Bostadshusen från olika tidsperioder och den krokiga vägsträckningen som stiger mot krönet.

5.5.2 Områdeshelheten i södra delen av Östanåkersvägen.

Figur 30. Helheten av bybosättning längs södra delen av Östanåkersvägen är belägen i den södra delen av det inventerade området (visas med grönt). (Bakgrundskarta, gränser 2023 ©LMV).

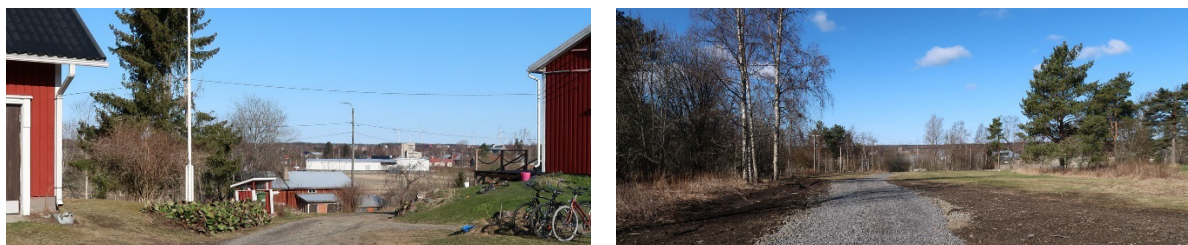
I södra delen av Östanåkersvägen, i Skålgan, ligger tonvikten i den traditionella bebyggelsen alltså uppe på krönet av sluttningen och vägen går längre ner. Gårds- och ekonomibyggnaderna är belägna på östra sidan av gårdsområdena och det finns en förbindelse mellan gårdarna. Uppe på sluttningen finns också nyare bostadshus. På västra sidan av vägen, på ett smalt av snitt av sluttningen, finns också en del bostadshus.

Figur 31. Vy från södra delen av Östanåkersvägen mot norr. Vägen går i sluttningen. Sluttningarna längs vägen är ställvis skogbevuxna.

Figur 32. I södra delen av Östanåkersvägen är bosättningen förlagd till slutningen och krönet, medan vägen går lägre ner.

Figur 33. Från krönet av slutningen öppnar sig långa vyer på vissa ställen.

5.6 Värdering

Den preliminära värderingen inom ramen för inventeringen gjordes av inventeraren Tanja Tarkkanen och experter på byggd kulturmiljö Niina Uusi-Seppä. Värderingen i anslutning till inventeringen hölls som ett Teams-möte 13.11.2023. På mötet deltog Malin Haka, planläggningsingenjör vid Närpes stad, byggnadsforskare Annika Harjula-Eriksson och Outi Orhanen, Österbottens museum, samt gruppchef Jonas Lindholm och inventerare Tanja Tarkkanen, Ramboll. På mötet gavs en kort presentation av planläggningssituationen och inventeringen. Inventeringen och den preliminära värderingen utgjorde underlaget för diskussionen.

Inventeringen konstaterades vara systematiskt och klart utarbetad. Under diskussionen om värderingen kom man fram till att även gårdsbyggnaderna på adressen Östanåkersvägen 91 bör inventeras. I rapporten vore det anledning att ge mer information om portstolparna som påverkar det lokala landskapet samt om byggnaderna från början av 1960-talet. Materialet har kompletterats i dessa avseenden.

5.7 Sammanfattning och slutsatser

Inventeringsområdet ligger i Östanåker och Skälgan, öster om tätorten Närpes. Den äldsta delen av bybosättningen längs de gamla byvägarna i östra delen av inventeringsområdet är från 1800-talet och 1900-talets första hälft. De nyaste byggnaderna är från 2000-talet. Bostadshus och byggnader för jordbruk och företagsverksamhet har byggts även efter år 1960 i hela området. Öppna åkerområden breder ut sig i mitten av området.

Två historiska, byggnadshistoriska och landskapsmässiga helheter av bybosättning har vuxit fram längs bystråken. I området kring norra delen av Östanåkersvägen–Stationsvägen är bystråken (Östanåkersvägen och Stationsvägen) småskaliga. Vägarna slingrar sig efter terrängen och kantas än av bostadshus, gårdsbyggnader, gårdsplaner, än av små åkrar. Byggnadsbeståndet i allmogestil lägger delvis intill vägen. I områdeshelheten vid södra delen av Östanåkersvägen ligger tonvikten på den något mer skogsaktiga vägen som går i slutningen och bybosättningen som vuxit fram på krönet sedan 1800-talet. Vyerna mot bybosättningen är dels skog, dels öppna. Från bosättningen på krönet ser man på många ställen långt ut över åkrarna. Öppna åkerområden breder ut sig i mitten av inventeringsområdet.

Området omfattar ca 40 gårdsområden där det finns byggnader som uppförts före 1960. Under årens lopp har ändringar gjorts på byggnaderna, en del byggnader har byggts ut. Utifrån gestaltningen, formen, byggmaterialen och detaljerna kan byggnaderna i huvudsak alltjämt identifieras som företrädare för sin tidsperiod. En stor del av ändringarna kan återställas till traditionell dräkt. Området är som helhet ett exempel på en skiktad by i Kust-Österbotten som stegvis byggts upp längs en byväg. Byggbeståndet vid Strandgårdståget, Kristinestadsvägen och Bangårdsvägen utgör ingen sammanhängande helhet. Byggnaderna är snarare par eller grupper av hus med en viss tidsperiod eller belägenhet som gemensam nämnare.

6. REKOMMENDATIONER

Det rekommenderas att åkerområdena i dalen ska bevaras öppna och användas inom jordbruket. Det är också bra att bevara det öppna odlingslandskapet mellan byggnadsgrupperna vid den norra delen av Östanåkersvägen–Stationsvägen och vid områdeshelheterna vid södra delen av Östanåkersvägen, varvid deras bylika karaktär, rymlighet och vyer bevaras.

Östanåkersvägens och Stationsvägens sträckning, form och skala bör bevaras småskalig, smal och på sin nuvarande historiska plats. Det rekommenderas att befintliga byggnader och stengårdsgårdar längs vägarna bevaras.

Det rekommenderas att de för bybilden värdefulla områdena vid norra delen av Östanåkersvägen–Stationsvägen samt vid södra delen av Östanåkersvägen ska anvisas med områdesbeteckningen /sk, som förutsätter att byggandet ska anpassas till bystrukturens skala, material och disposition. Vid kompletteringsbyggande på gårdsområden rekommenderas det att nya gårdsbyggnader ska placeras ut i enlighet med den traditionella strukturen och att de av seende skala och material ska lämpa sig för huvudbyggnaden och bylandskapet. Byggande i stor skala är bra att placera utanför småskaliga gårdsområden, till exempel i utkanten av skogen. När det gäller det för bybilden värdefulla området i södra delen av Östanåkersvägen rekommenderas dessutom att vyerna ska bevaras eller öppnas från bosättningen på krönet mot byvägs- och åkerlandskapet. Vid placeringen av ny byggnation ska man ta hänsyn till utsikten från befintlig bosättning.

Det rekommenderas att de bostadshus och gårdsbyggnader som behöver skyddas i detaljplanen ska anvisas med beteckning som förpliktar att bevara kulturhistoriska värden, sr-1. Byggnaderna får inte rivas och reparationer och ändringar i byggnaderna ska vara sådana att de bevarar byggnadernas kulturhistoriska värde. Det regionala ansvarsmuseet ska kontaktas vid planering av ändringar.

Det rekommenderas att de för bybilden värdefulla bostadshusen och gårdsbyggnaderna i detaljplanen ska anvisas med beteckning som förpliktar att bevara och återställa kulturhistoriska värden, sr-2.

För stengårdsgårdarna rekommenderas beteckning för bevarande, (s).

7. KÄLLOR

Skriftliga källor:

Närpes stads bygglovsregister

Fotografier, detaljplan och generalplaner, Närpes stads arkiv

Källor på internet:

Landsbygdens kulturlandskap och landskapssevärdheter, 2013. Förslag till nationellt värdefulla landskapsområden i Österbotten, Södra Österbotten och Mellersta Österbotten. NTM-centralen i Södra Österbotten <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-257-855-6>, hämtat 14.2.2023

Historiska kartor och flygbilder <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>, hämtat 14.2.2023

<http://gammalaTutkartat.landmättningsverket.fi> , hämtat 14.2.2023

Närpes socken /Karta över Närpes socken. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/115825/Karta_over_Narpes_socken_Narpio_tehty_maanmittaushalitukses.pdf?sequence=1&isAllowed=y, hämtat 02022023

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/teos/binding/2107881?page=1>, hämtat 29.9.2022

<https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/item/53892>, hämtat 29.9.2022

Finska storfurstendömet's vägar i början av 1800-talet,

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/24985>, hämtat 14.2.2023